

Landelijke bijeenkomst FSNA

29 september 2009

Op dinsdag 29 september vond een landelijke FSNA dag plaats ter afsluiting van het tweejarige FSNA project georganiseerd door het EFP. Het thema van deze dag was: 'Twee jaar FSNA...een professionalisering van het forensisch maatschappelijk werk'. De dag bestond uit presentaties gericht op de mogelijkheden van de FSNA voor de forensische psychiatrie, de FSNA gerelateerd aan de professionele ethiek van het forensisch maatschappelijk werk en de landelijke resultaten van het FSNA project.

De dag werd geopend door prof. Dr. Stefan Bogaerts, voorzitter van de FSNA begeleidingscommissie. Bogaerts vertelde over de laatste ontwikkelingen binnen forensisch sociaal netwerk onderzoek en schetste een aantal veelbelovende mogelijkheden voor de toekomstige inzet van sociaal netwerk analyse in de forensische psychiatrie.

De context van het netwerk

Marinus Spreen, projectleider van het FSNA project, gaf als eerste spreker een uiteenzetting over de aard van de FSNA. Aan de hand van de laatste stand van zaken op het gebied van risicotaxatie onderzoek liet Spreen zien dat sociale netwerk factoren van groot belang zijn voor een voorspoedige resocialisatie van tbs-patiënten. Inzicht in het sociaal netwerk van een tbs-patiënt is dan ook onmisbaar. Vanuit de politiek is de afgelopen jaren steeds meer vraag gekomen naar toezichtsprogramma's voor delinquenten en forensisch psychiatrische patiënten. De FSNA methode biedt mogelijkheden voor zulk toezicht, bijvoorbeeld door het betrekken van netwerkleden bij het FSNA onderzoek zodat zij voorbereid worden op de terugkomst van de tbs-patiënt. Samenvattend ziet Spreen de FSNA als een programma waarin het netwerk in de context van zowel risico- als beschermende factoren wordt geanalyseerd en geactiveerd.

Wat betekent FSNA voor het forensisch maatschappelijk werk

De tweede presentatie werd verzorgd door Geert Hendriks, Sarah Goris en Uschi Thijssen, forensisch maatschappelijk werkers in FPC de Rooyse Wissel. Zij gaven de aanwezigen inzicht in de praktische werkwijze van de FSNA voor het forensisch maatschappelijk werk en beschreven aan de hand van een casus de meerwaarde van FSNA onderzoek. Vanuit hun optiek stimuleert de FSNA de professionalisering van forensisch maatschappelijk op het gebied van het methodisch werken. Ook wordt door de FSNA het netwerk daadwerkelijk betrokken bij de behandeling van de tbs-patiënt. Na uitvoer van een FSNA onderzoek is het netwerk helder in kaart op het gebied van verwachtingen binnen het netwerk, omgangsvormen, vanuit perspectief van de patiënt, dossier en netwerkleden. Bovendien lieten de sprekers zien dat het tijdens het project meest naar voren gebracht knelpunt, de tijdsinvestering, ook vruchten afwerpt. Een intensief dossieronderzoek en patiënten- en netwerkleden-interviews zijn gerechtvaardigd binnen de optiek van het risicogestuurde

denken en werken; de FSNA zorgt voor een duidelijk, objectief beeld van het netwerk waarin de patiënt gaat resocialiseren en zorgt ook voor 'to-the-point' interventies voor het forensisch maatschappelijk werk, en ook voor andere disciplines.

Ethische reflectie

Het middagprogramma ging van start met een presentatie getiteld 'Ethische reflectie in de praktijk' verzorgd door Anne Ruth Mackor, Hoogleraar professie-ethiek aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), en Swanny Kremer, FSNA onderzoeker in FPC Dr. S. van Mesdag en studente filosofie aan de RUG. Mackor gaf aandacht aan de FSNA in relatie tot de professionele ethiek van het forensisch maatschappelijk werk. Zij ziet ethiek als een hulpmiddel - maar zeker geen tovermiddel - bij het oplossen van morele dilemma's en morele opvattingen. Ook helpt ethiek bij het onderbouwen of juist ondergraven van dilemma's en opvattingen. Maatschappelijke werkers hebben in tbs-klinieken minder bevoegdheden en verantwoordelijkheden dan bijvoorbeeld de psychiater, jurist of psycholoog. Dat vertaalt zich bijvoorbeeld in het hebben van minder autoriteit en autonomie. Mackor stelt dat de FSNA de specifieke expertise van maatschappelijk werk creëert én toont. Dit zorgt voor het hebben van meer invloed bij niet alleen de behandeling maar ook bij taxatie van risico's én van protectieve factoren t.b.v. verlot en beëindiging tbs. Hierdoor dringen er ook bepaalde morele dilemma's zich (meer) op. Beslissingen kunnen immers grote gevolgen hebben voor de patiënt én samenleving. FSNA onderzoek moet dan ook zeer zorgvuldig worden uitgevoerd.

Specifieke dilemma's

Swanny Kremer, voorzitter van de tijdens het FSNA project opgestarte werkgroep Ethiek, ging in op de specifieke dilemma's die gedurende het project naar voren zijn gekomen. Allereerst refereerde Kremer naar Marie Kamhuis (1907-2004), voorvrouw van het maatschappelijk werk. Marie Kamhuis onderstreepte in haar werk de noodzaak van methodische deskundigheid voor het maatschappelijk werk, in andere woorden: van het goeie hart geen kwaad woord, maar het is niet genoeg. Kremer ging vervolgens in op de in kaartgebrachte dilemma's, welke variëren van het al dan niet noemen van namen in een rapport zonder dat de genoemde mensen dit weten, of de insteek van de FSNA niet te veel risicodenken is, in hoeverre er slachtoffers benaderd moeten worden, of de onafhankelijk onderzoeker de FSNA af moet nemen of dat de eigen maatschappelijk werker dit zou moeten doen, etc.

Enkele zaken die vanuit de wetenschappelijke literatuur waren te gebruiken voor het bespreken van de dilemma's was dat je bijvoorbeeld niet kunt zeggen dat wanneer negen personen het ene zeggen, en één het andere, dat die negen gelijk hebben. Wat kan je dan wel doen? De politiek filosoof John Rawls sprak van reflectief evenwicht. Vertaald naar de FSNA praktijk zal de onderbouwing vanuit de maatschappelijk werkers in de ene schaal van de weegschaal gelegd worden, en de onderbouwing vanuit de literatuur in de andere schaal. Wanneer de beide schalen niet met elkaar in evenwicht zijn is het zaak om nog eens kritisch naar alle elementen te kijken, om eventueel te gaan herformuleren. Op basis hiervan komt

de werkgroep ethiek eind 2009 met stellingen en aanbevelingen met betrekking tot de ethische dilemma's. Dit proces loopt nog. Het streven is om in november/ december 2009 te komen met de uitgewerkte dilemma's.

Kremer gaf daarnaast aandacht aan dat de beroepscode van het maatschappelijk werker (februari 2009) niet toepasbaar lijkt te zijn voor maatschappelijk werkers binnen het forensische veld. De beroepscode voor de maatschappelijke werker signaleert wel dat er een hiaat is, maar biedt geen alternatief. De eerste aanbeveling vanuit de werkgroep ethiek is dan ook om dit hiaat in de code op te lossen.

Forensisch Milieu Analyse

Als tweede programmaonderdeel van de middag werden enkele FSNA studies uitgelicht. Hanneke van der Kolk en Annemarie van der Molen, stagiaires Dr. S. van Mesdag, hebben een rapportage format ontwikkeld, genaamd Forensisch Milieu Analyse (FMA), die bestaat uit een integratie van de FSNA, het milieuonderzoek en items van de HKT-30. Het samenvoegen zorgt voor meer samenwerking en tijdsbesparing. Ook kan dit bijdragen aan het direct bij de instroom betrekken van de netwerkleden van de tbs-patiënt.

Resultaten

Lydia Pomp, projectcoördinator van het landelijke project, gaf inzicht in de behaalde resultaten¹ van het landelijk onderzoek. Het project heeft door een samenwerking tussen negen fpc's inzicht gegeven in de bevorderende en belemmerde factoren van het implementeren van een nieuwe methodiek in de tbs-sector. Daarnaast biedt de verworven FSNA data inzicht in sociaal netwerk factoren van tbs-patiënten. Inhoudelijke informatie is te verkrijgen via het EFP. Over zowel de procesmatige als inhoudelijke uitkomsten van het tweejarige pilot worden stukken opgesteld.

Toekomst

Als laatste onderdeel van deze FSNA dag werd gekeken naar de toekomstmogelijkheden van de FSNA. Een van de gesignaleerde knelpunten tijdens het project vormde de informatieverwerking van de FSNA gegevens. Aangezien de FSNA een arbeidsintensieve methode is en er vanuit de fpc's behoefte is aan een vermindering van de tijdsinvestering is er door de Technische Universiteit Eindhoven een FSNA softwareprogramma ontwikkeld. DJI heeft dit programma gefinancierd. Paul ter Horst, onderzoeker van de Woenselse Poort, liet aan de aanwezigen de winstpunten van dit nieuwe softwareprogramma zien. In de periode na september 2009 wordt het nieuwe programma in de fpc's op gebruiksvriendelijkheid en tijdsinvestering getest. Om de FSNA methodiek beter te waarborgen in de behandeling van de tbs-patiënt is bij DJI en de behandeldirecties een verzoek ingediend voor een verlengingsjaar. In het najaar van 2009 moet duidelijk worden of dit ook formeel doorgang kan krijgen.

De dag werd afgesloten door Marinus Spreen, alle sprekers, de projectdeelnemers en de overige betrokken partijen werden bedankt voor het kunnen bewerkstelligen van het FSNA project en deze mooie en leerzame dag. De aanwezigen en de projectorganisatie hopen dat deze dag een startschot is voor een een jaarlijks terugkerende dag voor maatschappelijk werkers die werken in een setting met een gedwongen kader.

¹ Voor meer informatie kunt u contact opnemen met het EFP.